

ANNA KOTŁOWSKA

Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
ul. Św. Marcin 78, 61–809 Poznań
Polska – Poland

POEMAT O ZAŁOŻENIU UNIwersytetu POZNAŃSKIEGO

ABSTRACT: Kotłowska Anna, Poemat o założeniu Uniwersytetu Poznańskiego (The poem about foundation of Adam Mickiewicz University in Poznań).

THE aim of the present paper is to discuss and translate in Polish the poem of Bonawentura Graczyński, written in 1919; with some remarks on author's interests in Byzantine studies.

Key words: Adam Mickiewicz University, Bonawentura Graczyński, modern poetry in Classical Greek.

Bonawentura Czesław Graczyński (10.07.1859 – 09.11.1922), pochodzący z Murowanej Gośliny filolog klasyczny¹, z okazji nowo powstałego uniwersytetu w Poznaniu napisał poemat w języku starogreckim (należy go zatem datować na drugą połowę roku 1919; niestety nie udało się ustalić, czy został on odczytany publicznie). Nie był to wyjątek w twórczości Graczyńskiego, który napisał m.in. utwory dramatyczne poświęcone wybitnym osobistościom wczesnego Bizancjum². Literatura tego typu, współcześnie zupełnie nie budząca zainteresowania, stanowi jednak cenne źródło do badań nad obecnością kultury bizantyńskiej w kulturze polskiej XIX wieku. Szczególnie intrygujące mogą być ustalenia w kwestii lektur ówczesnych miłośników Bizancjum; nie mogła to być literatura polska, gdyż ta nie istniała, a i bizantynistyka światowa

¹Szczegółowy życiorys zob.: W. Hahn, *Bonawentura Czesław Graczyński*, „Meander” 14, 1959, s. 239 nn.

²Twórczość ta nie została uwzględniona w fundamentalnym dziele W. Cerana, *Historia i bibliografia rozumowana bizantynologii polskiej (1800 – 1998)*, t. 1–2, Łódź 2001. Składają się na nią: tragedia o gockiej królowej Amalansuncie (wydana pośmiertnie w 1929), trylogia „Hagia Sofia”, „Anastasia”, „Hestias”, 1908, oraz komedia *Athenais* („Eos” 16, 1911, s. 88–111). Ta ostatnia, opublikowana również niezależnie w Krakowie, zachowała się w jednym egzemplarzu (Biblioteka Narodowa, sygn. II 225.331). W Dziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki Raczyńskich znajduje się zeszyt z rękopisem tegoż dramatu (rkps nr 1826 [nr inw. 1802]), na który składają się 32 strony z pierwszym aktem sztuki.

dopiero kształtowała swoją tożsamość. Stąd w zakres dyskusji wchodzić mogą także źródła (również w postaci rękopisu) bądź rzadkie opracowania powstałe w XVI–XVIII wieku, obecnie już bardzo trudno dostępne, a zatem tym bardziej godne uwagi.

Tekst, pierwotnie opublikowany w pierwszym tomie „Symbolae Philologorum Posnaniensium” (1920), uległ zapomnieniu. W ubiegłym roku, w związku z uroczystościami rocznicowymi rękopis utworu odnalazł dr Andrzej Gulczyński z Katedry Prawa Rzymskiego i Historii Prawa Sądowego UAM³. Są to dwie kartki papieru, tekst zajmuje jedną stronę. Skreślenia i poprawki o charakterze ortograficznym świadczą, iż jest to brudnopis później opublikowanego tekstu⁴. Niemniej, porównując rękopis z publikacją w „Symbolae Philologorum Posnaniensium”, zauważamy zmiany w doborze słów. Z tego też powodu, jak i ze względu na obchodzoną rocznicę warto ten utwór przypomnieć.

Poemat składa się z dziesięciu dystychów elegijnych. Ma charakter hymnu, wezwania do Muz, patronek świata kultury, aby obdarzyły swymi łaskami powstałą właśnie instytucję. Interesujące, że uniwersytet staje się świątynią, miejscem kultu nauki, personifikowanej przez Muzy. Nie sposób nie wspomnieć w tym kontekście o prawdziwym *Museum* w Aleksandrii przy Egipcie, finansowanej przez Ptolemeusza instytucji naukowej. Uniwersytet w Poznaniu – zdaniem autora poematu – nawiązuje do tej znakomitej tradycji hellenizmu. Motyw rozpoczynający utwór: pełna dynamiki scena otwierania przybytku, do którego zapraszane jest bóstwo, stanowi dalekie echo *Hymnu do Apollona* Kallimacha, gdzie wszakże dominuje opis epifanii.

Funkcją całego zespołu Muz, reprezentującego *universitas* jako połączenie wielu dyscyplin, jest wezwanie do zgodnej współpracy uczonych. Do tych dziewięciu bogiń dołączają jeszcze dwie: Hygieja – bogini zdrowia, córka Asklepiosa, oraz Temida – bogini sprawiedliwości, a w tym kontekście raczej uczciwości, symbol przestrzegania wysokich standardów etycznych na uniwersytecie.

Poniżej zamieszczamy tekst grecki poematu wraz z odrębnymi lekcjami w aparacie krytycznym, a następnie tłumaczenie dosłowne.

E – edycja w „Symbolae Philologorum Posnaniensium”

R – rękopis Biblioteki Raczyńskich (nr 1828 [nr inw. 1804])

Εἰς τὴν τοῦ πανεπιστημονικοῦ Μουσείου ἐν Ποσνανία ἄνοιξιμ

Νηὸς ὄδ’ οὖν ἀνέσκειται, ἔσω φίλοι ἔλθετε Μοῦσαι
σύν θ’ Ὑγίεια κίοι σύν τε κρέουσα Θέμις·

³ O okolicznościach odnalezienia rękopisu zob. A. Kotłowska, *Nowo odkryty poemat o utworzeniu Uniwersytetu z 1919 r.*, „Życie Uniwersyteckie” 9: 192, 2009, s. 6.

⁴ Rkps nr 1828 (nr inw. 1804).

τήν μὲν ἀδελφειήν, τήν δ' ὑμῖν μητέρα θέσθε
 τοῖν τ' εὐχεσθε χάριν καὶ δότε πρῶτα δυοῖν.
 ᾧ Θέμι, χαῖρε παρ' ἄμμι θρόνων τ' ἄπο τῶνδε δίδασκε
 θέσφατα καὶ νόμιμα χρυσολόγω στόματι,
 χαίροις καὶ ὉΎγεια φίλη τε μένοις περὶ πάντων,
 σεῖο γὰρ οἰχομένης τίς βιότοιο χάρις;
 Οὐρανίη τ' Ερατοῖ τε Πολύμνια τ' αἰθερόβημον
 ὄρνυτε τὰς ἀγέλας οὐρανὸν εἰσοράαν·
 Κλειοῖ Τερψιχόρη τε καὶ Εὐτέρπη χαρίεσσα
 αἰὲν ἀεθλοφόρους κλείετε τοὺς καμάτους·
 Καλλιόπη σὺ στέργε Θάλειαν Μελπομένην τε,
 ὑμεῖς δ' ἀμφοτέραι στέργετε Καλλιόπην.
 Χαίρετε σύμπασαι θώκους τε δέχεσθε προέδρων
 χαίρετ' ἀδελφαὶ ὁμοῦ τῆδε συνερχόμεναι·
 μήποτε νεῖκος ὄροιτο μεθ' ὑμῖν μήποτε λυγρὴ
 ὑμετέρας μελέτας εἰσελάσειεν ἔρις·
 ἐμπύριόν περ ἄγουσι ἐπ' οὐρανὸν ἄλλοθεν ἄλλη
 συμφθέγγεσθε μίαν ἀστράσιν ἄρμονίην.

2 Θέμις πολὴ *del. auctor post* τε R || 9 αἰθερόβημον E ὑθερόβημον R || 20 ἀστράσιν E ἐμμελέ' R ||

Tłumaczenie:

Na otwarcie uniwersyteckiego Muzejonu w Poznaniu

Ta świątynia jest już otwarta, miłe Muzy wejdźcie do wnętrza,
 Hygieja niech także przybędzie i Temis władczyni:
 tamtą jak siostrę przyjmijcie, tę jako matkę dla was;
 módlcie się dla nich o łaskę, dajcie obu pierwszeństwo.
 Temido, witaj wśród nas i z tronu tego poucz
 o rzeczach boskich i prawych ustami o złotej mowie.
 Bądź pozdrowiona Hygiejo miła i pozostań we wszystkim:
 jakież wdzięk ma życie bez ciebie, nieobecnej?
 Uranio, Erato, Polihymnio, poruszcie tłumy,
 aby spojrzały w niebo, wędrujące w eterze.
 Klio, Terpsycho i wdzięczna Euterpe,
 sławcie zawsze trudy zwieńczone nagrodą;
 Kalliope, miłuj Talię i Melpomenę,
 A wy obie darzcie miłością Kalliope.
 Pozdrowione bądźcie wszystkie, przyjmijcie miejsca zaszczytne.
 Pozdrowione bądźcie siostry, przybyły tutaj wspólnie;
 oby nigdy wśród was nie zrodził się spór, a zgubna

zawiść w wasze zamiary niech nigdy nie wkroczy.
Wraz z gwiazdami prowadzącymi ku ognistemu niebu,
zabrzmiście harmonijną muzyką sfer.

THE POEM ABOUT FOUNDATION
OF ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ

S u m m a r y

The poem about foundation of Adam Mickiewicz University in Poznań was composed in Classical Greek by Bonawentura Czesław Graczyński (1859–1922) in 1919. Graczyński, Polish lecturer of classical languages, had also composed few dramas concerning Byzantine realities. *The Poem* contains ten elegiac distiches with appeal to the Muses for gracing University, which had been recently founded. This article presents Graczyński's reception of Byzantium and its legacy with a text and translation of his poem.